

## הצעה לפתרון בחינה בהיסטוריה א', חורף תשס"ח

### פרק ראשון:

- (1) המושה ו"הקבוצה הקטנה". מאפייני המושבה – קרקע פרטית, בעלות פרטית על בית המגורים והמשק החקלאי. הרווחים נשארים אצל האיכר. המשק התבסס על ענף חקלאי אחד" מטעים או פלחה. אנשים המושבה העסיקו פועלים שכירים – חלקם ערבי, הן לעבודה והן לשמירה.
- (2) דמיון: כל תנועה לאומית נאבקה על זכות להגדרה עצמית (לעצמאות), לכל התנועות יש עבר משותף של העם בטרטוריה שעליה הוא נאבק. זהו רעיון חילוני – הלאומיות. הבדל: רוב העם היהודי לא ישב בארץ-ישראל, רוב העם היהודי לא חבר בתנועה הציונית, חלק אף נאבקים נגד הרעיון הציוני.
- (3) הקשיים: הגזרות של ג'מאל פחה- התעת'מנות (כדי לגייסם לצבא העות'מאני), איסור סממנים לאומיים (בולעי הקק"ל, דקל ציוני, שילוט ברחובות בעברית). היו קשיים כלכליים גם בגלל המיסים הכבדים וגם בגלל מכת הארבה.
- דרך התמודדות אחת: "הוועד להקלת המשב" ביוזמת מאיר דיזינגוף קם בתל-אביב וועד זה שאסף כספים ומכר לנזקקים סחורה ללא כוונת רווח.
- (4) ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, בתנאי שלא יעשה שום דבר שייפגע באוכלוסייה הלא יהודי. אחד הקשיים: בריטניה לא מתחייבת, אלא "רואה בעין יפה" זהו ניסוח מעורפל ולא מחייב. כמו כן כתוב: "בארץ ישראל" ולא על ארץ ישראל – אין הסבר על השטח וגבולות הבית הלאומי היהודי.
- (5) (א) סעיף טריטוריאלי – 13% משטחה של גרמניה יימסר לטובת פולין החדשה, כדי לאפשר לה מוצא לים. (ב) סעיף כלכלי – גרמניה צריכה לשלם פיצויים למדינות שהיא פלשה עליהן. (ג) סעיף צבאי – הגבלת הצבא הגרמני ל 100 אלף חיילים בלבד לצרכי פנים.

### פרק שני:

- 6) (א) הנציבים הבריטיים הראשונים – הרברט סמואל והלורד פלומר, פעלו להקמת דרכים, כבישים ומסילות ברזל כדי להביא קידמה לארץ ישראל ולפתח אותה. למשל הרברט סמואל – אפשר לעולים בעלייה השלישית לסלול את כביש טבריה – צמח. בטופס המנדט בריטניה התחייבה לפתח את הארץ ולדאוג לתשתית כלכלית לרווחת כלל התושבים.
- (ב) הנציב הראשון – הרברט סמואל נתן 16500 סרטפיקטים (אישורי עלייה) כמכסה ראשונה, דבר זה תואם את התחייבות בריטניה בטופס המנדט – לאפשר עלייה חופשית והתיישבות צפופה. פעולה זו אפשרה גידול דמוגרפי של היהודים בארץ-ישראל. הנציב השני – הלורד פולמר הכיר במוסדות "כנסת ישראל" – דבר התואם את התחייבויות בריטניה בטופס המנדט להקים תשתית מנהלית, לעזור ליהודים להקים מוסדות הנהגה ושלטון, מוסדות מיצגים. פעולה זו קידמה את הבית הלאומי בכך שיש ליהודים מוסדות פוליטיים ייצוגיים, "המדינה שבדרך".
- 7) (א) בספר הלבן של פספילד: הגבלה של העלייה לפי יכולת הקליטה הכלכלית של הארץ, הכוונה היא גם למשק היהודי וגם למשק הערבי. הגבלה על מכירת והעברת קרקעות ליהודים. הבריטים רצו להרגיע את הערבים שחששו שהיהודים ינשלו אותם מאדמתם ומארצם.
- (ב) באגרת מקדונלד הבריטים נסוגים מהמדינות הכתובה בספר הלבן השני. הבריטים כותבים באגרת שהעלייה לא תהיה מוגבלת ושקניית הקרקעות ע"י היהודים תמשך. למעשה הספר הלבן של פספילד בוטל באגרת זו.

### יחידת גישור – שנות השלושים:

- 8) בתחום ההתיישבות – התיישבות האלף: על פי תוכנית זו יתיישבו אלף משפחות ביישובים הסמוכים למושבות גדולות בעזרת מוסדות התיישבות במטרה לפתור את בעיית האבטלה ולחזק את המושבות הקיימות ולעבות את ההתיישבות בעוד אזורים. בפועל ישבו רק 432 משפחות ב-11 יישובים. בתחום הכלכלה – הקמת נמל תל אביב, בזמן המרד העברי, הערבים לא אפשרו ליהודים להשתמש בנמל יפו. היהודים הקימו את נמל תל אביב שהיא את היישוב לא להיות תלוי בנמל יפו.
- 9) שתי סיבות למרד הערבי: (א) גלי העלייה החמישית שהביאה לתסכול וחרדה בקרב הערבים שחששו שהמשך הגידול הדמוגרפי היהודי עלול לסכן את השאיפות הלאומיות שלהם במולדתם. (ב) מדיניות הפיוס של ברטניה - הערבים ראו שבריטניה מוותרת להיטלר באירופה והסיקו מכך שבריטניה חלשה, מחשבה שהיא אותם למרוד בבריטים. דרך מאבק נגד הברטים – פגיעה בתחנות משטרה, רצח מושל הגליל.
- 10) (א) שיתוף פעולה בין הבריטים ליישוב היהודי בתחום הצבאי, למשל - "פלוגות הלילה המיוחדות" בפיקודו של וינגייט – תקפו בסיסי כנופיות ערביות, "היציאה מהגדר", והצליחו להדוף אותן, אבטחו את קו החשמל והגנו על צינור הנפט. (ב) הקמת גדר הצפון – הגדר נועדה לחסום מעבר נשק ואנשים חמושים מלבנון לארץ-ישראל. את הפרויקט בנתה "סולל בונה".
- 11) הקמת מדינה אחת בארץ ישראל המערבית תוך 10 שנים, על פי יחס האוכלוסייה, זאת אומרת – מדינה ערבית. איסור על מכירת קרקעות ליהודים ברוב אזורי הארץ. הגבלת העלייה היהודית ל-75000 עולים בחמש השנים הקרובות, כדי לשמור על הרוב הערבי בארץ.

### פרק שלישי:

18 (א) מאפייני השליטה של בריטניה: לא התערבה בחייהם של התושבים, שמרה רק על האינטרסים הכלכליים והאסטרטגיים שלה, בלי ניסיונות להנחיל תרבות בריטית למקומיים. אפשרה פעולות של תנועות לאומיות מקומיות ואף העבירה סמכויות למקומיים (למשל בעבר הירדן), לא הביאה מתיישבים לקולוניות, רק אנשי מינהל וצבא לזמן מוגבל. בריטניה שלטה על מצרים והיה לה שלטון מנדטורי על ארץ ישראל המערבית, עבר הירדן המזרחי ועיראק.

(ב) הצרפתים ראו עצם כ"שליחים תרבותיים", הם רצו "לצרפת" את המקומיים. הם ראו בקולוניות חלק מצרפת ולא איפשרו פעולות של תנועות לאומיות ערביות. הצרפתים רצו להנחיל את התרבות הצרפתית לבני המקום, הביאו מתיישבים מצרפת לקולוניות, שניצלו כלכלית את המקומיים. הבריטים שלטו שלטון עקיף ואילו הצרפתים שלטו שלטון ישיר. הבריטים לא ראו בקולוניות חלק מבריטניה ואילו הצרפתים כן, ולכן הצרפתים רצו להנחיל את התרבות שלהם למקומיים.

19 (א) דמוגרפיה – גידול ניכר במספר היהודים כתוצאה מכך שהשלטון הקולוניאלי הביא לשיפור בתנאים התברואתיים באצות האסלאם וכך חלה ירידה חדה בשיעור התמותה. גם השיפור במעמדם האישי כאזרחים שווים ושיפור רמת הביטחון האישית, תרמו לגידול הדמוגרפי. למשל – באלג'יריה מספר היהודים הוכפל. בנושא מעמד הקהילה – עד לחדירת הקולוניאליזם זכתה הקהילה היהודית לאוטונומיה דתית ותרבותית, הנהגה עצמאית, ניהול מוסדות חינוך עצמאיים ועוד. הכיבוש הקולוניאלי הביא לצמצום האוטונומיה הדתית והמשפטית של הקהילה, כי היהודים שנהנו משיווין יכלו לעבור כעת למרכזי הערים ולטפל בכל העניינים באופן עצמאי מול הרשויות, ללא תיווך הקהילה. גם תהליך החילון הוסיף לירידה במעמד הקהילה. למשל – באלג'יריה הקימו הצרפתים תחליף להנהגת הקהילה – "מועצת הקהילה" – שתפקידן היה לדאוג לחיי הדת ולהפיץ את התרבות הצרפתית.



(ב) ארגון כ"ח של יהודי צרפת, הקים רשת של בתי ספר צרפתיים ליהודים שבארצות האסלאם. השפעתו על היהודים הייתה רבה, בתחום החינוך – היהודים החלו ללמוד לימודים חילוניים, מדעים, מתמטיקה, צרפתית. לראשונה בנות נכנסו למעגל הלימודים. לאחר הלימודים בבתי הספר של כ"ח יכלו היהודים להמשיך וללמוד לימודים גבוהים באוניברסיטאות ולהגיע לרווחה כלכלית – מקצועית חופשיים, נשים נכנסו לעגל העבודה ועוד. היהודים השתלבו כעת בכלכלה המודרנית וכפקידים בשעירות הציבורי ובמוסדות הפוליטיים. לדוגמא – חביבה מסיכה מתוניסיה שקיבלה את השכלתה בבתי הספר של כ"ח, ידעה קרוא וכתוב בצרפתית והחינוך המערבי השפיע על הקריירה האומנותית הבינלאומית שלה ועל אורח חייה.

**בהצלחה!!!**